

ילמד ענוים דרכו - שנה ב

יעודי התורה (ב)

הרב רן כלילי

1. רמב"ן, שמות ו, ב

¹ועניין הכתוב, כי נראה לאבות בשם הזה (=שד"י) שהוא מנצח מערכות שמים ולעשות עמם ניסים גדולים שלא נתבטל מהם מנהג העולם, ברעב פדה אותם ממות ובמלחמה מידי חרב, ולתת להם עושר וכבוד וכל טובה, והם ככל היעודים שבתורה בברכות ובקלות, **כי לא תבוא על אדם טובה בשכר מצווה או רעה בעונש עבירה רק במעשה הנס, ואם יונח האדם לטבעו או למזלו לא יוסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו אבל שכר כל התורה ועונשה בעולם הזה הכל ניסים והם נסתרים**, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באדם עונש ושכר באמת. **ומפני זה תאריך התורה ביעודים שבעולם הזה, ולא תבאר יעודי הנפש בעולם הנשמות**, כי אלה מופתים **שכנגד התולדה**, וקיום הנפש ודבקה ב-לוהים הוא דבר **ראוי בתולדתה**, שהיא תשוב אל ה-לוהים אשר נתנה.

2. רמב"ן, דרשת תורת ה' תמימה²

יעודי התורה כולה ניסים ומופתים גמורים הם, כי אין הפרש למי שמעיין יפה בין צדיק ימלא ימיו ויחיה שמונים שנים בהשקט ובבטחה ובלא חולי, ובין שאכל תרומה - ימות, או חנניה בן עזור שנאמר לו "השנה אתה מת כי סרה דברת" ובין קריעת ים סוף. כי אם נאמר שהטבע הוא מכלכל הכל והוא הפועל בעולם, לא מת אדם ולא חיה בעבור זכות או חובה, ואחר שנאמין כי האל הכרית זה העובר בטרם בא יומו בטבע, הנה יד ה' עשתה זאת **ושינה אה הטבע כקריעת ים סוף לפני עדתו וטביעת אויביו בתוכו... כללו של דבר כי כל יעודי התורה של רבים,**

¹ הרמב"ן מביא דברים אלו בשם ראב"ע, אולם אין דברי ראב"ע אלו נמצאים בפירושו שבידינו. עכ"פ הרמב"ן בשאר המקומות הסכים לדבריו בעניין זה. וכן השל"ה הקדוש (תולדות אדם בית אחרון ג) ציטט את הדברים בשם הרמב"ן עצמו. וז"ל הרמב"ן לבראשית, יז, א: "וטעם להזכיר עתה זה השם (=שד"י), כי בו יעשו הנסים הנסתרים לצדיקים, להציל ממוות נפשם, ולחיותם ברעב, ולפדותם במלחמה מיד חרב, ככל הניסים הנעשים לאברהם ולאבות, וככל הבאים בתורה בפרשת "אם בחקותי" ובפרשת "והיה כי תבוא" **בברכות ובקלות שכולם ניסים הם, כי אין מן הטבע שיבואו הגשמים בעתם בעובדנו ה-לוהים**, ולא שיהיו השמים כברזל כאשר נזרע בשנה השביעית, וכן כל היעודים שבתורה, אבל **כולם ניסים ובכולם תנצח מערכת המזלות**, אלא שאין בהם שנוי ממנהגו של עולם כניסים הנעשים על ידי משה רבנו בעשר המכות ובקריעת הים והמון והבאר זולתם, שהם מופתים משנים הטבע בפרסום, והם שיעשו בשם המיוחד אשר הגיד לנו."

² וכן הרמב"ן, ויקרא, כו, א: "וכבר בארנו כי כל אלה הברכות **כולם נסים, אין בטבע שיבואו הגשמים ויהיה השלום לנו מן האויבים ויבא מורך בלבם לנוס מאה מפני חמשה בעשותנו החוקים והמצוות**, ולא שיהיה הכל היפך מפני זרענו השנה השביעית. ואף על פי שהם ניסים נסתרים, שעולם כמנהגו נוהג עימם..."

דף מקורות

לטובה או לרעה, כולם ניסים עומדים ומופתים קיימים, **ולכן פרט אותם ה-ל בתורה** כאשר אני עתיד לבאר ב"ה, לכן אמר הכתוב: "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" וכתוב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו" ... ובאלו, אין שנוי מפורסם לרבים כי הם ניסים נסתרים, ולא ידע אדם כי הצלת פלוני מחולי היתה מפני צדקה שעשה, ומיתת פלוני הבריא היתה מפני אכילת חלב, אלא שהיה הכל בשווה...

3. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק, עמ' קלו, קלט

וקיום הנפש, כמו שספרנו, עד אין סוף, כקיום הבורא, יתרומם שבחו, אשר הוא סיבת קיומה, להשגתה אותו... וכאשר יגיע להיות אדם שלם – **הרי מתכונות האדם שלא יעכבהו מעכב מהתקיים נפשו בקיום מושכלה.**³

4. אגרת תחיית המתים, עמ' שסג

שההארכה אמנם תהיה בציור עניין נעלם עד שיושלם ציורו, או בהביא ראייה על אמיתותו... אמנם דבר המופתים, לא יעלם ציור מה שיזכר מהם ולא יכבד, ואי אפשר להביא ראייה על אמיתת מה שכבר בה או שיועד בואו מהם, אבל יראו בחושים או יקובלו ממי שכבר ראם. ומפני זה נפרש העולם הבא ונבארהו, להעלמו, **ולהיותו העניין אשר בטבע מנהגו של עולם, רצוני לומר: השאר הנפש.** אמנם תחיית המתים הוא אחד מן המופתים, ומבואר מאוד שעניינו מובן, ואין שם אלא להאמין בו לבד, כמו שבאתנו ההגדה האמיתית...

5. תולדות אדם, בית אחרון, ה - ו

ואמנם מה שכתב הרב ז"ל כי ההשארות לנפש דבר טבעי בתולדותה, ולזה לא זכרה התורה הגמול הרוחני, כבר השיגוהו קצת מהחכמים האחרונים, מהם החכם רבי יוסף אלבו בספר העקרים שלו מאמר ד פרק לט, כתב עליו בזה הלשון: וגם זה דבר חלוש, **כי אין ההשארות יותר טבעי לנפש (יותר) מהבחירה לאדם,** שאמרה תורה: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו' ובחרת בחיים". ואחר **שאין ההשארות דבר מפורסם ונודע** (וניתן להתווכח אם ישנו או אינו), למה לא תודיענו התורה כמו שהודיעה הבחירה או חידוש העולם וכיוצא בו מהדעות והאמונות האמיתיות שבאו בתורה? ועוד, כי לפי דעת האומרים שהשכר רוחני הוא לגוף ולנפש כאחד (כדעת הרמב"ן שעוה"ב הוא עם גוף והוא יזדכך ויהנה ג"כ משכר רוחני), **אין זה דבר טבעי לגוף להתקיים תמיד,** והיה ראוי שתאמר אותו התורה בפירוש (אין זה קשה לרמב"ן שלדעתו טבע האדם לפני החטא שחי לעולם בגופו, ואחרי החטא ירד ונצרך למיתה וא"כ אחרי התיקון חוזר לטבעיותו. אלא שרי"א ערבב בין

³ ויש לעיין בזה ע"פ מש"כ בהלכות יסוה"ת והל' תשובה, שמשמע שהנפש זוכה להישאר רק בדעת ב-ל, וללא זה נאבדת לגמרי, וזאת בשונה מהרמב"ן שפירש שהכרת אינו אובדן הנפש אלא יסורים. הרי שהרמב"ן ראה את הנפש בריאה רוחנית נצחית, מה שברמב"ם אין הדבר ברור.

דף מקורות

"טבע" גשמי, ל"טבע" במונח רוחני, ועוד יבואר...)... והיותר קשה בכל זה הוא כי אחר שלא תזכיר היעודים הרוחניים שהם עיקר השכר, **למה תזכיר היעודים הגשמיים** שאינו עיקר השכר..."

... ומהם החכם ר' יוסף בן שם טוב ז"ל בספר עין הקורא מאמר ב', אמר שם בזה הלשון: "אפילו שנודה להרמב"ן ז"ל ככל מה שהניח, ומה שהלצנו בעדו, **ומנין הוא יודע כי מציאות ההשלמה הנצחיית היא נמשכת אחר המצוות התוריות**. כי אפילו שנודה לו כי הנפש בטבע היא נשאת לא תשיגנה הכיליון בהפסד הגוף כי היא בלתי מעורבת בו, אבל היא נקשרת בו הקשר המציאות לבד, לא נודה אליו כי **בטבע** היא נשאת בערבות וששון ובגן עדן אשר לו, והוא ז"ל לא ירצהו גם כן. אבל ההישאר בעונג הוא נמשך אחר המצווה לדעתו ז"ל, עם שהוא האמת בעצמו, ומציאות ההצלחה הזאת אחר המצוות - אינו טבעי שכלי אנושי, וזה מבואר מאוד" עד כאן.

6. אברבנאל, בחוקותי

גם יקשה **איך יהיו "התבואות"** (=ונתתי גשמיכם בעיתם... והשיג לכם דיש...) **כפי שמירת המצוות**, ויהיה שכר לשומר מצווה - לתת מטר ארצו בעיתו ולחוטא שיעצור את השמים ולא יהיה מטר?... [ותירא, ומקורו ברמב"ם בהלכות תשובה פרק ט; הקדמתו לפרק חלק]⁴: הטובות והרעות שבאו בפרשיות הברית אינן שכר ולא עונש על המצוות... אבל הטובות והרעות שנזכרו בדברי הברית היו בלבד **הסרת המונעים** (=השגחה לסיוע, ולא גמול) והרחקת הדברים המעכבים את האדם מקניין שלמותו...

7. תולדות אדם, בית אחרון, ב

ואין זה מספיק, כי כשיעד לנו הדרך המביא אל התכלית והתכלית עצמו לא יעדו לנו בפירוש, עדיין אין אנו בטוחים ממנו. מה שלא היה כן **אם יעד לנו התכלית, כי אז היינו בטוחים בדרך המביא אליו** (הטובות הגשמיות שהן אמצעי לתכלית שהיא העוה"ב), כי אין ספק שימציא לנו דרך להשיגו, כי בזולת זה אי אפשר לבוא אל התכלית. ואם כן, היה לו לבאר לנו הגמול הרוחני, ומאלינו נבין כי יתן סיפוק בידינו להשיגו ולא יאריך ביעודו. משל זה: מלך אחד קרא לאחד מעבדיו היושבים לפניו והוא ממתיק סודו, וציווה עליו ללכת לאי אחד מאיי הים לעשות את מלאכת המלך ולעבוד שם עבודתו. והמלך יעדו בהיותו עוסק במלאכתו שיאכל בטוב האי ההוא ויתעדן בעידונו, **ועדיין אינו בטוח שבהשלימו את המלאכה ישיבה המלך אל המקום והמעלה אשר היה בה מתחילה**. אבל כשהבטיחו **שישוב** אליה, הנה הוא בטוח שהמלך ימציא לו די סיפוק, כדי שיהא פנוי לעשות מלאכתו, אף אם לא הבטיחו בזה בפירוש. לפי שאי אפשר לעבוד עבודתו בזולת זה.

ויקשה עוד לדעתו ז"ל כשידוקדק, כי יובן ממנו כי **אין הטובה וההצלחה נמשכת אחר התורה והמצוות ואינה מחויבת מטבעם**, וזה הטלת מום בקדשים.

⁴ ע"ש שכתב שהקשה על תשובת הרמב"ם בספרו "צדק עולמים, ש"א פרק ע"ט.
כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

8. שם, שם, ג - ו

הדעת הב' הוא דעת הרמב"ן ז"ל ... כבר נודע בשערים היות הרב גדול המאמינים, רב מובהק לחכמים בחכמת הקבלה היא חכמת האמת, וגם **בעיני ייפלא על האמינו כי ייעודי התורה הם ניסים עם היותו גדול בחכמה**, וכבר אמרו החכמים כי "הנס הוא מציאות הדבר בעצם, זולת סיבותיו העצמיות". והנה **לדעתו ז"ל הטובות וההצלחות המיועדות בתורה לא ימשכו אחר המצוות**, ולא יתחייבו מהם כלל, ואין יחוס בין עשיית המצוות אל עליית האדים וירידת המטר בהיות הארץ צמאה ויבשה אין כל, ובין התענית אל זיכוך האוויר המעופש הדבריי, אבל מציאות כל זה אחר המצוות יראה הרב ז"ל שהוא בדרך נס, אין המצוות סיבתם כלל!

והנה מרמזו בסתרי התורה כפי קבלתו - נראה היפך מזה, כפי מה שפירשו תלמידי המקובלים ממנו, בהרבה מסודותיו, והוא האמת. וזה **כי העליונים מתברכים בהתעוררות התחתונים בעבודתם, ומשם מתפשטת הברכה אל הגורמים**, ואין לומר כי זה דרך "נס" למבין האמת, אבל **טבע העבודה יחייב כן** כמו שהתבאר, ויתבאר עוד בסייעתא דשמיא. ואולי כוננת הרב ז"ל להשיב על השאלה הישנה כפי הנגלה, לתת מענה לשון להמון החכמים בה לבעלי הריב, ונסתפק במה שרמז בסודותיו בעניינה ליחידי סגולה העומדים בסוד - להינו, ובזה יתיישב הלב וינוח הדעת ...

9. שם, בית חכמה תניינא ב - ג, ו, ח

וזה לשון **הרקנאטי** ריש פרשת בחוקותי: "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו' - דע כי הברכות והקללות הכתובות בתורה אינם על צד הגמול והעונש לבד, **רק הם טבעיות ממש כדמיון הזורע שקוצר**, שנאמר: "עובד אדמתו ישבע לחם", וההיפך הפך. כי השם הנכבד יתברך ויתעלה... אליו יבואו כל מיני שפע ואצילות מרום מעלה דרך השם הגדול יתעלה, ובו יתחברו הנחלים הנמשכים... וכל העולם כולו מתברך משם, וכל היצורים למיניהם מלאים כל טוב. כי **צינורות הדין מתמעטים וצינורות החסד מתרבים בסיבת החסידים והצדיקים שבישראל** שמהן מתפרנס הלב והלב מפרנסן, כענין שנאמר: "גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה", רצונו לומר בעוד שהיא יונקת בעולם החיים. וזהו ענין כי כל הברכות שבתורה הם טבעיות. אמנם כשבני אדם חוטאים אז מתמעטים צינורות החסד ומתרבין צינורות הדין ואז העולם כולו בצער ובחסרון. וקשה מכולן כשמסתמין צינורות העליונות לגמרי, ובמשכות מצינורות החיצונות כוחות רעות ומים הרעים, אז הוא חורבן ארצות ועקירתן וגלויות קשות, וזהו ענין התוכחות הכתובות בתורה". עד כאן לשונו...

ולפי שתורתנו נבדלת במעלה עליונה לאין שיעור מכל תורה ודת, כי לזה נקראת תורת ה', ועבודתנו ל-להינו עבודה אמיתית נבחרת מכל עבודה, לזה ראתה החכמה העליונה **להטביעה ולחקקה באופן ימשכו אליה כל הטובות וההצלחות ויתחייבו ממנה חיוב גמור** ...

ולפי היות זה כן, באו הברכות והטובות כולן בתורה **דרך הגדה וסיפור**, ואינו דרך **יעוד** כלל כמו שכתבנו, והוא כמגלה ואומר כי בעשותנו התורה והמצוות ימשך ויתחייב מהם זה הטוב בהכרח, כי זה טבע העבודה. ואחר שזה כן ואין בו שום ספק, אין לשאול למה כמו שיעד לנו הטוב הגשמי לא יעד הטוב הרוחני, או למה אחר שלא

דף מקורות

תזכור היעוד הרוחני שהוא עיקר השכר למה תזכור היעוד הגשמי שהוא אינו עיקר השכר. **כי לא בא לייעד כלל, אלא לגלות ולהגיד הנמשך והמתחייב בהכרח מטבע העבודה, ושכל הטובות וההצלחות נמשכות אחר המצוות בטבע - להי שהטביע בהם, ודרך הגלוי והגדה הזאת ביאר** באומרו: "אם בחקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם": אם בחקותי תלכו - הוא עסק התורה, ואת מצוותי תשמרו - הוא קיום מצוותיה, ועשיתם אותם הוא תיקון העליון, תיקון הכבוד שנתקן בעסק התורה וקיום המצות שהוא הדרך לתקון ההוא, ואחר באר הנמשך והמתחייב מזה, אמר ונתתי גשמיכם בעתם ושאר הטובות מהשלום והניצחון האויב והפדות והרבות אותנו.

10. תפארת ישראל, נח

אין ספק, שהתורה שנתן השם יתברך - **היא תיקון עולם הזה**, ובשביל תיקון עולם הזה להישיר בני אדם אל תכלית הטוב (=היינו הזיכוך של נפש הדם שתעשה פעולות -לוהיות), שיהיו טובים בעולם הזה, ויהיה מציאות עולם הזה כמו שראוי להיות - לכך נתן לנו התורה.

וזוה כי השם יתברך ברא את העולם הזה, והעולם הזה **הוא בעל חסרון בוודאי**, ובו ברא יצר הרע. ונראה כאילו הבריאה חסרה, וצריכה להשלמה, ואין השלמת העולם (אלא) רק **בתורה, שהיא מסלקת היצר הרע**, עד שאמרו (קידושין ל:): כי התורה היא רטייה ואספלנית ליצר הרע.

ולכך נתן התורה ואמר (ויקרא כו,ג): "אם בחקותי תלכו וגו'", **הכל הוא לסלק הרע מן העולם**, כדי שיהיה הבריאה **בשלמות**. וכמו שאמרו ז"ל (שבת פח.) שהיה כל העולם תלוי ועומד עד שנתנה תורה לישראל, ולכך הוסיף ה' ב"שש", שהכל תלוי ועומד עד מתן תורה. אבל **עולם הבא הוא בשלמות מצד עצמו, ואין בו חסרון, ואין התורה תועלת אל עולם הבא לתקן אותו**, ולכך לא נזכר עולם הבא בתורה...

ואם אתה אומר שיהיה מזכיר בתורה עולם הבא כדי להישיר האדם אל העולם הבא, אם כן **לא היה די בעולם הזה להישיר את בראי, רק כאשר מבטיח להם עולם הבא**. אם כן היה נברא העולם הזה בעל חסרון, ולא היה שלם בצד עצמו עד כי יושלם מצד עולם הבא. ודבר זה אינו, כי השם יתברך **השלים מעשיו מהעולם הזה מצד עצמו**. אבל שיושלם מצד עולם הבא - זה אינו, מאחר שהוא עולם בפני עצמו, כל אחד שלמותו בעצמו... והעולם הזה עולם בפני עצמו, ושלמותו בעצמו, ולא מצד אחר.

11. גבורות השם, הקדמה ראשונה

ומה שהתורה מביאה לחיי עולם הבא, **אין זה סיבה בעצם, רק במקרה**. לפי שעולם הבא נברא מאיתו יתברך כמו שנברא עולם הזה, ואם כן לא יתכן לומר (אלא) רק ש"בשמירת תורה ומצוותיה - **זוכה לאורך ימים שלא יהיה נפסד**, כי החטא מביא לאדם הפסד, ובקיום המצווה זוכה לאורך ימים,

דף מקורות

שזה נזכר בתורה תמיד: "והארכת ימים"; "למען תחיון". **וכאשר יהיה לו חיים - אז מעצמו בא לעולם הבא** - שהוא יהיה בסוף. ואם לא ישמור התורה - לא יהיה לו אריכות ימים ויגיע לו המיתה ואיך יבוא לעולם הבא? נמצא כי אין התורה סיבה בעצם לעולם הבא, רק לאריכות ימים! ...

אמנם פירוש זה מוכרח לומר כאשר התבאר מעניין הנבואה בעצמו. שכמו שחוש העין המקבל הראות - מקבל מוחשיו על ידי התדבקות החוש במוחש, כך כוח הנבואה, על ידי התדבקות כוח הנבואה במושג ההוא - הוא מתנבא. ולפיכך **אי אפשר שיהיה התדבקות בדבר נבדל מן העולם**, ולכך אי אפשר התדבקות בעולם הבא בעצמו, כי אם (להדבקות) בעולם הזה, ואשר יגיע למציאותו בעולם הזה כמו והארכת ימים וכיוצא בזה, שהוא דבר שנמשך למציאות שיש לו בעולם הזה. שכאשר יעשה רצונו של הקדוש ברוך הוא - יהיה קיום למציאותו אשר יש לו עתה בעולם הזה.

12. תפארת ישראל, סג

אל תתמה מה שאמרו כי לא ידע משה רבינו עליו השלום מאי קאמרי, ותאמר חס ושלום כי מדרגת רבי עקיבא היה יותר מן משה רבינו עליו השלום, חס ושלום לומר כך. אבל הכל נאמר על עניין **שלא היה למשה רבינו עליו השלום חיבור אל התגין**. ואין ספק כי היה למשה רבינו עליו השלום גם כן **השגה** אל התגין, רק שלא היה לו **חיבור** אליהן לגמרי, כמו שהיה למשה רבינו עליו השלום **חיבור אל התורה עצמה**. וזה לא היה פחיתות למשה רבינו עליו השלום כלל.

כי משה רבינו עליו השלום **היה לו עולם הזה גם כן, הוא עולם המורגש**. עד שאמרו בפרק חלק (סנהדרין צח:): "לא נברא העולם הזה אלא למשה", כדאיתא שם. וכן אמרו במדרש (ב"ר א, ד): "בשביל משה נברא העולם, שנאמר: "בראשית (=בשביל ראשית) ברא -לוהים", ואין "ראשית" אלא משה, שנאמר: "וירא ראשית לו (כי שם חלקת מחוקק ספון)". ואיך לא יהיה משה עיקר עולם הזה? שהרי **הוא היה משלים את העולם על ידי התורה שנתנה על ידו**. וראה איך היה שולט משה בעולם הזה, שהרי כבש סיחון ועוג, שני מלכי האמורי הגדולים. ומזה תראה **כשם שמדרגת משה רבינו עליו השלום בעולם הנבדל, כך היה מדרגתו בעולם הזה, ולשתי שולחנות זכה**. ומזה תראה שהיה למשה, שהוא בפרט מוכן לקבל התורה, שלטון בעולם הזה. ודבר זה מדרגה עליונה למשה, שהיה חלקו בכל, כי הוא עיקר המציאות בכלל. כי התורה יש לה שלטון בעולם הזה גם כן. ומפני שהיה משה שולט גם כן בעולם הזה, כמו שאמרנו, לכך לא היה למשה רבינו עליו השלום חיבור אל התגין. כי במה **שהשגות דקות נבדלים מהתורה עצמה, אין למי שהוא בעולם המורגש שייכות בשלמות אל אותם השגות, והם נבדלים מאיתו**, ולא היה מוכן אל התגין.⁵

⁵ והרי המהר"ל אמר שלשני השולחנות זכה? אלא התורה כוללת גם סדר העוה"ב, אבל הסדר נגלה לאדם רק כשמגיע אל העוה"ב. ועל כן משה שמדרגתו "חיבור" והוא נביא הנביאים, כשהיה בעוה"ז - היה דבק ומשלים העוה"ז לגמרי, ונתן מתוך התורה את המצוות כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

ולא כן היה לרבי עקיבא, שמדרגת ומעלת רבי עקיבא **לא היה בעולם הזה המורגש**, וכאילו היה מסולק לגמרי ממצאות עולם הזה, כאשר סרקו בשרו במסרקות ברזל, ואם כן **אין לו עולם הזה כלל**. ולכך היה לרבי עקיבא שייכות לגמרי אל ההשגות ההם, אשר לדקות השגתן נבדלים מעולם המורגש הזה. ודבר זה עיקר הטעם. והיה תשש כוחו של משה, כאילו היה מדרגת רבי עקיבא גדול יותר מדרגת משה רבינו עליו השלום. וכשהיה משיג משה רבינו עליו השלום שכל ההלכות שהם "**הלכה למשה מסיני**" - לא היה משיג רבי עקיבא,⁶ כי ההשגות ההם לא יושגו על ידי אדם, כי אם משה היה מוכן לזה דווקא (שהיה לו דבקות לתורה ולעוה"ז). ואל יקשה לך, כיון שהיה משיג ההשגות שהם הלכה למשה מסיני, למה לא השיג השגות התגין? שכבר אמרנו, **כי השגות התגין לדקותן רחוקים מעולם המורגש**, ומשה שהיה מוכן אל התורה, דהיינו לעמוד על אמיתת השגות התורה, ואילו נגלה התורה בשלמות. רק שלא היה מוכן אל דבר שהוא נבדל מן התורה, שמורה עליו התגין, והם ההשגות הדקין...

13. תפארת ישראל, נח

אין להזכיר עולם הבא בתורה, לומר: 'אם בחוקתי תלכו - יהיה לכם עולם הבא, ואם לא תשמרו - תהיו נאבדים מן עולם הבא'.⁷ כי **עולם הבא** (=הפוטנציאל להגיע אליו ומהו אותו עולם) - **נברא כבר בששת ימי בראשית, ואין עשיית המצוות והתורה סיבה לעולם הבא**, רק הם סיבה שיהיו נאבדים מן עולם הבא **שכבר נברא**, אם לא ישמרו התורה. אבל שיהיה דבר זה שהם עושים התורה שיזכו לעולם הבא - דבר זה אינו כלל. אבל **התורה סיבה שייתן להם ברכות אם ישמרו, ויביא הקללות אם לא ישמרו**. דבר זה בוודאי עשיית המצוות סיבה לזה. כי כאשר יעשו התורה ייתן להם הברכה, אשר לא היתה הברכה קודם בעולם. וכן להפך אם לא ישמרו. אבל לומר: "אם בחוקתי תלכו יהיה לכם עולם הבא", דבר שכבר היה בעולם - זה אינו, וקיימא לן: "קטן מאימתי בא לעולם הבא", כדאיתא בפרק חלק (סנהדרין קי:), ואם כן אין צריך כלל לעשיית המצוות לעניין עולם הבא. ואף על גב כי **בוודאי כאשר יוסיף במצוות יזכה על ידם יותר לעולם הבא**, מכל מקום אין שייך לומר שהוא יעשה עמהם דבר בזה, שכבר נברא. ואין השם יתברך מבטיח רק בדבר שהוא **נותן**, כמו ברכות וקללות, שהשם יתברך נותן אותם, אבל אין מבטיח בדבר **שכבר היה**. ודבר זה כאשר ברא השם יתברך עולם הבא, הרי בזה נעשה **שכל אשר הוא מושלם הוא מוכן לעולם הבא**. ואין זה נעשה עתה, ובזה אין מדבר הכתוב, רק מדבר בדבר שהוא נעשה עתה. וכן לא הוזכר גן עדן וגיהנם, לומר שאם תשמרו התורה יהיה לכם גן עדן, ואם לא

שמשלימות את העוה"ז. כשהגיע אח"כ אל עוה"ב - זכה למדרגת העוה"ב - מתוך חיבור ודבקות, כמו שהיה דבק בשלמות בעוה"ז. אבל כל עוד היה בעוה"ז - לא השיג התגין. כי הוא בבחינת נביא ולא חכם.

⁶ החכמה יכולה להשיג דברים רחוקים שאינם מושגים בחוש, אך כיוון שהשגה זו חיצונית לאדם, אין הוא יכול לתת הדרכה מעשית מה לעשות בכל דבר נתון. לעומת זאת השגת הנביא שהוא דבק בעצם הדבר במוחש, דבקות זו מאפשרת לו לתת הלכה והדרכה לכל פרטי המצבים. מי שמכיר את המצווה ואת מהותה ותכליתה יודע מה לעשות. וזה עניין: "ישראל אם לא נביאים הם בני נביאים הם" - שיש להם דבקות בתורה עד שבאופן אינטואיטיבי יודעים מהי ההלכה, גם כשהמקור ההלכתי נשכח (כמבואר בפסחים במעשה הלל ובני בתירה). וזה עניין "הלכה למשה מסיני" - שהחכם הגיע לידיעתה מכוח דבקותו בתורה.

דף מקורות

תשמרו יהיה לכם גיהנם, **כי דבר זה כבר היה בשעת הבריאה, ואין הכתוב בא לדבר מזה**, שכבר היה, רק מדבר **במה שנעשה עתה**.